

Staten som spekulant

Bjørn Nørgaard

---

7. november 1998

LO's planlagte nye hovedsæde på Holmens Dokø i København risikerer at kolliderer med planerne om at frede de to lange højkraner på nordlige kaj

KOMMENTAR

Holmen er med sin mere end 300 årige historie som flådens hovedbase og hjemsted for Orlogsværftet et af vores mest enestående og interessante monomenter.

Mest kendt er Mastekranen fra 1751 på Nyholm, som blev fredet umiddelbart efter vedtagelsen af den første bygningsfredningslov i 1918. Senere er flere bygninger fredet, bl.a. rækken af kanonbådsskure på Fredriksholm, der blev opført 1805-27 efter tabet af flåden, og produktions- og magasinbygninger fra den anden halvdel af 1800-tallet, der blev opført i forbindelse med overgangen fra træskibe til dampdrevne jernskibe. Aktuelt skal der tages beslutning, om de to krane på Dokøen skal fredes. Kranerne er opført i 1927 og '35 efter at et rationaliseringsudvalg havde anbefalet at flytte skibsbygningen fra Nyholm til Dokøen, således at beddingerne kom tættere på de forskellige maskinværksteder og smedjer på Frederiksholm. Kanonbådsskurene, der indtil fornylig blev brugt som depoter, skal ombygges til kontorer og tilsvarende, som giver et større afkast.

De mange bygningskomplekser fra forskellige tider, samlet på et overskueligt område, er en virkelighedens "billedbog" over

arkitekturhistorie og industriel udvikling. Ved at vandre rundt på dette smukke område, konfronteres man direkte med mindesmærker over de mest dramatiske begivenheder i vores historie.

Så meget mere spændende fordi det er et stykke militært "landart", et kunstigt landområde dannet ud fra strategiske og praktiske overvejelser, så arkitekturen er ikke blot husene, men også selve områdets udformning og opbygning. Holmen rummer nøglen til forståelse af Københavns betydning og strategiske placering i Østersøregionen, menneskeskabt af havet, det hav, som før broernes tid, var vores livsnerve.

Rokaden

Ved Storebæltsforliget blev Holmens skæbne som flådens base besejlet. Det, der hverken var lykkedes for svenskerne i 1600-tallet, for englærgerne i 1800-tallet, eller senere for tyskerne, det kunne et folketingsforlig ordne. Flåden skulle til Korsør og Frederikshavn som erstatningsarbejdspladser, og størstedelen af Holmen sælges for at finansiere rokaden. Et stykke enestående levende historie var slut.

Det er fint med de kunstneriske uddannelser på Holmen. Det er glimrende at institutioner og organisationer flytter ind, og at der kan skabes gode boligområder samtidigt med, at man bevarer de markante bygninger og konstruktion, der viser områdets historie som levende monumenter. Der er ikke nødvendigvis nogen modsætning her, hvis der vises forståelse for respekt for områdets værdier.

Det afgørende er, at de nye indflyttere forstår de hensyn, der må tages, de rammer der må respekteres, og at dette ikke er til besvær, men til berigelse. Det privilegium, det er, at kunne bo og bygge på Københavns smukkeste område, giver en forpligtelse overfor vores fælles historie.

Industrien skal påtage sig et ansvar for vores miljø og også bære et socialt ansvar f.eks. overfor svagere medarbejdere, så der skabes plads for alle. Landmanden skal ikke blot producere mest muligt hurtigst muligt, men udover dyrevelfærd og miljøet forventes han også at værne om de naturværdier hans bedrift rummer. Når staten selv skal være ejendomshandler, bør staten derfor ikke kun gå efter maksimal profit og udnyttelsesgrad, men gå foran og vise de hensyn, som Holmens historie kræver. Når man sælger den smukkeste beliggenhed i København, så man kan stille krav, og er forpligtet til at skabe forståelse hos de nye beboere for områdets værdier.

Kulturhistoriske værdier

Aktuelt er særlig to markante komplekser i fare, selv om de rummer både store kulturhistoriske værdier og sammenhængen afgørende arkitektoniske værdier.

Først kanonbådsskurene, der er et minde om kanonbådene fra

Englandskrigen og tabet af flåden i 1807. Dengang unge søfolk måtte opretholde landets suverænitet og sikre forbindelsen mellem landsdelene ved i al slags vejr at ro ud i i både med en kanon i begge ender, og give sig i kamp med de engelske fregatter. Det mindste et af verdens rigeste lande kunne gøre var dog at bevare dette kulturminde om kanonbådene, og dermed disse unge menneskers offer for vores land.

De skure er fredet, og de fleste kan med kyndig bistand fra Skov- og Naturstyrelsen indrettes til passende formål og bevare deres væsentlige karakter i området. Men et af de i alt seks komplekser må bevares helt autentisk uden ind- og ombygning, så vi i et af skurene kan se og fornemme de betingelser de måtte arbejde under. Men her optræder staten som den mest hensynsløse spekulant. Her skal den sidste m² udnyttes ud i alle hjørner af samtlige af de gamle skure, det er ikke anstændigt.

Et andet enestående kompleks er anlæggene på den nordlige halvdel af Holmen. Her findes den fredede tørdok fra 1858, bygget af 4.300.000 mursten, 300.000 fliser og 44.000 kubikfod hugget granit, hvor flådens skibe blev efterset og repareret, og de to kraner på højbanen fra 1927 og '35, der betjente de to beddings, som lå imellem dem, foruden skibe langs kajen og i tørdokken. Står man ved dokken, er der frit udsyn over til Nyholms mastekran fra 1751, fra de elektrisk drevne kraners synlige jernkonstruktion til mastekranens murede hus, der beskytter kranens tømmerkonstruktion. En helhed, der langt mere end ord og bøger viser os et historisk forløb og en teknisk udvikling. Dette er også arbejdets og arbejdernes historie gennem tiden.

Disse monumenter fra hver sin tid er klare billeder på teknikens og arbejdets udvikling i vores historie.

Begge kraner med højbaner bør bevares, så kan der bygges smukt og funktionelt på den sydlige halvdel af Dokøen, hvor et passende nybyggeri ikke vil skade den historiske helhed. Den, der ikke forstår dette og partout skal rive den lange kranbane ned, ved ikke bedre og skal derfor ikke have lov.

Af og til skal man lytte til omtanke og indsigt. Når et smukt kompleks er bygget, og vi har bevaret de to kraner, og Peder Skram ligger som museumsskib ved kajen eller i dokken, så vil alle være glade og stolte og København en stor attraktion rigere.

*Bjørn Nørgaard er billedhugger og formand for Det særlige Bygningssyn, som indstiller bygningsfredninger til miljøministeren